

Toisen polven psykoosilääkkeiden käyttö vaatii taitoa erityisesti vanhuksia hoidettaessa

Taustaa

Vanhuksilla toisen polven psykoosilääkkeitä on käytetty sekä vaikeiden mielenterveyden häiriöiden että dementoiviin sairauksiin liittyvien käytöshäiriöiden hoidossa.

Vaikeat mielenterveyden häiriöt eli psykoosit luokitellaan oirekokonaisuuksien mukaan. Tärkein ja tunnetuin näistä sairauksista on skitsofrenia. Skitsofrenian oireisiin kuuluvat esimerkiksi kuuloharhat, harhaluulot, outo käyttäytyminen, tunteiden latistuminen, puheen köyhtyminen, tahdottomuus ja epäsosiaalisuus. Skitsofrenia alkaa usein nuorella iällä, mutta myös vanhuksilla tavataan vaikeita mielenterveyden häiriöitä.

Ennen kaikkea punnittuja hoitoratkaisuja kaivataan kuitenkin dementoivien sairauksien yhteydessä esiintyviin käytöshäiriöihin, jotka vaikeuttavat sekä potilaiden että hoitavien omaisten elämää. Käytöshäiriöitä todetaan 70 – 90 %:lla dementiaa sairastavista potilaista jossakin sairauden vaiheessa. Esimerkiksi Helsingin vanhainkodeissa ja psykiatrisilla osastoilla vuonna 2000 tutkituista 425 potilaasta 255:llä oli dementoiva sairaus. Heistä 87 % sai jotain psyykeliäköettä ja 11 % vähintään neljää psyykeliäköettä (Pitkälä et al. Int Psychogeriatr 2004;16:61-74).

Psykoosilääkkeistä on apua hoidettaessa dementoituneiden potilaiden käytöshäiriöitä, jos keskitytään hoitamaan oireita, joihin lääkityksen tiedetään tehoavan. Näitä oireita ovat harhaluulot, aggressiivisuus ja motorisena levottomuutena ilmenevä ahdistuneisuus eli agitaatio. Sen sijaan vaelteluun tai huuteluun lääkityksellä ei juuri ole tehoa.

Toisen polven psyykeliäkökkeet eli ns. atyyppiset neuroleptit puntarissa

Uusien lääkkeiden käyttö on lisääntynyt vanhusten käytöshäiriöiden hoidossa, koska niillä on aiempia lääkkeitä vähemmän jäykkyytenä, vapinana ja pakkoliikkeinä ilmeneviä sivuvaikutuksia. Maaliskuussa 2004 Euroopan Lääkearviointivirasto varoitti näiden lääkkeiden turvallisuudesta dementiapotilaiden hoidossa, koska niiden käytön yhteydessä oli epäilty kohonnutta aivoverenkiertohäiriöiden riskiä. Myös näiden lääkkeiden mahdollinen haitallinen vaikutus sokeriaineenvaihduntaan on ollut keskustelun kohteena.

Lääkehoidon kehittämiskeskus Rohto on yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa laatinut arvion näiden lääkkeiden turvallisuudesta ja käytöstä vanhuspotilailla.

Arviossa korostetaan seuraavia seikkoja:

- Sekä aiemmin markkinoille tulleet että uudemmat psykoosilääkkeet tehoavat vanhusten vaikeissa mielenterveyshäiriöissä. Ne vähentävät oireita ja sairaalajaksojen tarvetta. Vanhusten lääkettä valittaessa korostuu haittavaikutusten minimoiminen, minkä vuoksi toisen polven psykoosilääkkeitä suositellaan ensimmäistä kertaa psykoosiin sairastuneiden hoidoksi.
- Hyvin toimivaa aiempaa lääkitystä ei kuitenkaan kannata vaihtaa.
- Mahdollinen painon nousu ja haitalliset vaikutukset sokeriaineenvaihduntaan vaativat seuranta.
- Dementoituneen vanhuksen käytöshäiriöitä pyritään ensisijaisesti hoitamaan lääkkeettömästi tai dementiasairauteen vaikuttavalla lääkityksellä. Toisen polven psykoosilääkkeitä käytetään, jos muut hoitokeinot eivät tehoa ja hoito selvästi helpottaa potilaan ja/tai hänen hoidostaan huolehtivan omaisen selviytymistä. Silloinkin hoito suunnataan niihin oireisiin, joihin sen tiedetään tehoavan.

Lääkehoidon kehittämiskeskus Rohto

Rohto-keskus on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan asiantuntijayksikkö, joka tarjoaa rationaalista lääkehoitoa edistävää tietoa, koulutusta ja tietoteknistä tukea.

Rohto-keskus arvioi ja välittää tietoa näyttöön perustuvasta kustannusvaikuttavasta lääkehoidosta, seuraa ja tutkii lääkekäytäntöjä sekä tuottaa lääkearvioita lääkkeistä, joista kaivataan lisätietoa.

Rohto-keskuksen tuottamat lääkearviot julkaistaan Suomen Lääkärilehden Lääkeinfo-palstalla ja ne ovat luettavissa keskuksen verkkosivuilla kohdassa Lääkearviot. Toisen polven psykoosilääkitystä koskeva lääkearvio julkaistiin Lääkärilehdessä kahdessa osassa.

ROHTO-keskus käsittelee toisen polven psykoosilääkkeitä.

Hannu Koponen – Jarmo Hietala: Psykoosilääkkeen valinnan kliinis-farmakologiset perusteet. – Suomen Lääkärilehti 37/2004.

Esa Leinonen – Maire Santala: Toisen polven psykoosilääkkeiden käyttö iäkkäillä ja dementiapotilailla. - Suomen Lääkärilehti 39/2004.

Lisätietoja:

- ylilääkäri Riitta Aejmelaesus, puh. (09)473 34424 ja 050 430 1733, sposti: riitta.ajmelaesus@rohto.fi (Rohdon lääkeinformaation vastuuhenkilö)
- Lisäksi psykoosilääkesuosituksesta:
  - o professori Hannu Koponen, sposti: hannu.koponen@oulu.fi
  - o professori Jarmo Hietala, sposti: jarmo.hietala@utu.fi
  - o professori Esa Leinonen, sposti esa.leinonen@pshp.fi
  - o ylilääkäri Maire Santala, sposti maire.santala@pshp.fi